

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
YVES BOT
esitatud 21. detsembril 2016¹

Kohtuasi C-258/14

Eugenia Florescu jt

versus

**Casa Județeană de Pensii Sibiu,
Casa Națională de Pensii și alte Drepturi de Asigurări Sociale,
Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale,
Statul român,
Ministerul Finanțelor Publice**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Curtea de Apel Alba Iulia (Alba Iulia apellatsioonikohus, Rumeenia))

Eelotsusetaotlus — Liidu õiguse põhimõtted — Sotsiaalpoliitika ja võrdne kohtlemine — Õiguskindluse ja liidu õiguse esimuslikkuse põhimõtted — Liikmesriigi õigusnormid, mis lubavad jõustunud otsuste teistmist liidu õiguse esimuslikkuse põhimõtte rikkumise korral, kuid ainult haldusajades (mitte teistes vaidlustes) — Liikmesriigi õigusnormid, mis keelavad saada korraga vanaduspensioni ja palgatulu — Rumeenia konstitutsioonikohtu poolt nimetatud õigusnormidele antud tõlgendus, mis võib põhjustada nende isikute, kelle ametiaeg on ette nähtud põhiseaduses, ja kutseliste kohtunike vahelist diskrimineerimist

1. Käesolevas kohtuasjas on Curtea de Apel Alba Iulia (Alba Iulia apellatsioonikohus, Rumeenia) esitanud Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust selle kohta, kas liidu õigusega on kooskõlas siseriiklik meede, mis keelab saada korraga netopensioni avalikus sektoris ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopension on suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve koostamise aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast.

2. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib eelkõige seda, kas selline meede on vastuolus direktiivi 2000/78/EÜ² sätetega ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta³ artikliga 17.

1 — Algkeel: prantsuse.

2 — Nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiiv 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT 2000, L 303, lk 16; ELT eriväljaanne 05/04, lk 79).

3 — Edaspidi „harta“.

3. Euroopa Kohtul tuleb nende küsimuste tõttu hinnata Euroopa Ühenduse ja Rumeenia vahel 23. juunil 2009 Bukarestis ja Brüsselis sõlmitud vastastikuse mõistmise memorandum⁴ laadi, et teha kindlaks, kas memorandumit saab pidada institutsioonide õigusaktiks ELTL artikli 267 tähenduses. Lisaks annavad nimetatud küsimused Euroopa Kohtule võimaluse selgitada välja, kas põhikohtuasjas kõne all olevat siseriiklikku meetet saab pidada liidu õiguse kohaldamiseks harta artikli 51 lõike 1 tähenduses.

4. Käesolevas ettepanekus selgitan põhjusi, miks tuleb vastastikuse mõistmise memorandumit pidada minu arvates Euroopa Liidu institutsioonide õigusaktiks ELTL artikli 267 tähenduses, mistõttu võib selle esitada Euroopa Kohtule tõlgendamiseks. Selgitan, miks tuleb memorandumit tõlgendada minu arvates nii, et sellega ei nõuta niisuguse siseriikliku meetme vastuvõtmist, mis on kõne all põhikohtuasjas ja mis keelab saada korraga netopensioni avalikus sektoris ja tulu töötamise eest riiklikus institutsioonis, kui netopension on suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve koostamise aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast.

5. Märgin veel, miks tuleb harta artiklit 17 tõlgendada nii, et sellega ei ole sellised siseriiklikud õigusnormid vastuolus.

6. Seejärel selgitan põhjusi, miks tuleb direktiivi 2000/78 artikli 2 lõiget 2 tõlgendada minu arvates nii, et seda ei kohaldata neile siseriiklikele õigusnormidele.

7. Lõpetuseks teen Euroopa Kohtule ettepaneku võtta seisukoht, et harta artiklit 47 ning võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtteid, tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole põhikohtuasjaga sarnases olukorras vastuolus see, et liikmesriigi kohtul ei ole võimalik teista tsiviilkohtumenetluses tehtud jõustunud kohtulahendit, kui ilmneb, et see lahend on vastuolus tõlgendusega, mille Euroopa Kohus on liidu õigusele andnud, isegi kui selline võimalus on olemas liidu õigusega vastuolus olevate jõustunud kohtulahendite puhul, mis on tehtud haldusajades.

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

1. Esmane õigus

a) Harta

8. Harta artikli 17 „Õigus omandile“ lõige 1 näeb ette järgmist:

„Igaühel on õigus vallata, kasutada, käsutada ja pärandada oma seaduslikul teel saadud omandit. Kellelki ei tohi tema omandit ära võtta muidu kui üldistes huvides ja seaduses ette nähtud juhtudel ja tingimustel ning õigeaegse ja õiglase hüvituse eest. Omandi kasutamist võib reguleerida seadusega niivõrd, kui see on vajalik üldistes huvides.“

4 — Edaspidi „vastastikuse mõistmise memorandum“. See memorandum on kättesaadav järgmisel internetiaadressil: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15409_en.pdf. Tuleb märkida, et nõukogu 18. veebruari 2002. aasta määruse (EÜ) nr 332/2002, millega liikmesriikide maksebilansi toetamiseks luuakse keskmise tähtajaga rahalise abi süsteem (EÜT 2002, L 53, lk 1; ELT eriväljaanne 10/03, lk 81; muudetud 18. mai 2009. aasta määrusega (EÜ) nr 431/2009 (ELT 2009, L 128, lk 1)), ingliskeelne versioon kasutab terminit „memorandum of understanding“ ja prantsuskeelses versioonis on kasutatud terminit „protocole d'accord“.

9. Harta artikkel 51 määratleb harta kohaldamisala järgmises sõnastuses:

„1. Harta sätted on subsidiaarsuse põhimõtet arvesse võttes ette nähtud liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral. Seepärast austavad nad õigusi, järgivad põhimõtteid ning edendavad nende kohaldamist oma asjaomase pädevuse kohaselt, võttes arvesse liidule aluslepingute muudes osades antud volituste piire.

2. Harta ei laienda liidu õiguse reguleerimisala kaugemale senisest pädevusest, ei lisa liidule uusi pädevusvaldkondi ja ülesandeid ega muuda aluslepingute teistes osades määratletud pädevust ja ülesandeid.“

b) EL leping

10. EL lepingu artikli 6 lõike 1 esimene ja teine lõik on sätestatud järgmiselt:

„Liit tunnustab 7. detsembri 2000. aasta [hartas], nagu seda on kohandatud 12. detsembril 2007. aastal Strasbourgis, sätestatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid, millel on aluslepingutega võrreldes samaväärne õigusjõud.

Harta sätted ei laienda mingil viisil liidu pädevust, mis on määratletud aluslepingutega.“

c) EL toimimise leping

11. ELTL artikkel 143 sätestab:

„1. Kui liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, on raskustes või teda ähvardab tõsine oht sattuda raskustesse seoses maksebilansiga kas maksebilansi üldise tasakaalustamatuse tõttu või tema käsutuses oleva valuuta tõttu, eriti kui sellised raskused võivad ohustada siseturu toimimist või ühise kaubanduspoliitika rakendamist, uurib komisjon viivitamata kõnealuse riigi olukorda ning abinõusid, mida see riik kõigi tema käsutuses olevate vahenditega on kasutusele võtnud või võib kasutusele võtta kooskõlas aluslepingute sätetega. Komisjon teatab, missuguseid meetmeid ta asjassepuutuval riigil soovib võtta.

Kui abinõud, mis on võtnud liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, ja komisjoni soovitatud meetmed ei osutu piisavaks tekkinud või võimalikest raskustest ülesaamiseks, soovib komisjon, olles eelnevalt konsulteerinud majandus- ja rahanduskomiteega, nõukogule vastastikuse abi andmist ning selleks kohaseid meetodeid.

Komisjon informeerib nõukogu regulaarselt olukorrast ja selle arengust.

2. Nõukogu otsustab niisuguse vastastikuse abi andmise; nõukogu võtab vastu direktiivid ja otsused niisuguse abi tingimuste ja üksikasjade sätestamiseks. Abi vormid võivad olla järgmised:

- a) kooskõlastatud tegevus mis tahes muus rahvusvahelises organisatsioonis, mille poole liikmesriigid, mille suhtes on kehtestatud erand, võivad pöörduda;
- b) meetmed, mis on vajalikud kaubavahetuse häirete vältimiseks, kui raskustes olev liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, säilitab või taaskehtestab koguselised piirangud kolmandate riikide suhtes;
- c) piiratud krediitide võimaldamine teiste liikmesriikide poolt nende nõusolekul.

3. Kui nõukogu ei anna komisjoni poolt soovitatud vastastikust abi või kui antud vastastikusest abist ja kasutuselevõetud meetmetest ei piisa, annab komisjon raskustes olevale liikmesriigile, mille suhtes on kehtestatud erand, loa võtta kaitsemeetmeid, mille tingimused ja üksikasjad määrab komisjon.

Nõukogu võib niisuguse loa tühistada ning niisuguseid tingimusi ja üksikasju muuta.“

2. Teisene õigus

a) Määrus nr 332/2002, otsus 2009/458/EÜ ja otsus 2009/459/EÜ

12. Määrus nr 332/2002 kehtestab korra, mida kohaldatakse ELTL artiklis 143 ette nähtud vastastikuse abi andmise mehhanismi suhtes.

13. Määruse artikkel 1 sätestab seega järgmist:

„1. Luuakse ühenduse keskmise tähtajaga rahalise abi süsteem, mis võimaldab anda laenu ühele või mitmele liikmesriigile, kes on raskustes või kellel on tõsine oht sattuda raskustesse seoses maksebilansi jooksevkontoga või kapitali liikumisega maksebilansi jooksevkontol. Üksnes liikmesriigid, kes ei ole eurot kasutusele võtnud, võivad selle ühenduse süsteemi raames abi saada.

Selle süsteemi kohaselt liikmesriikidele antavate laenude põhisumma kokku on kõige rohkem 50 miljardit eurot.

2. Selleks on komisjonil kooskõlas artikli 3 kohase nõukogu otsusega ja pärast nõupidamist majandus- ja rahanduskomiteega õigus võtta Euroopa Ühenduse nimel laenu kapitaliturgudel või rahaasutustelt.“

14. Nimetatud määruse artikkel 3 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Nõukogu võib keskmise tähtajaga rahalise abi süsteemi rakendada:

- a) komisjoni algatusel, kes teeb otsuse asutamislepingu artikli 119 kohaselt kokkuleppel ühenduselt rahastamist taotleva liikmesriigiga;
- b) selle liikmesriigi algatusel, kes on raskustes või kellel on tõsine oht sattuda raskustesse seoses maksebilansi jooksevkontoga või kapitali liikumisega maksebilansi jooksevkontol.

2. Liikmesriik, kes taotleb keskmise tähtajaga rahalist abi, arutab komisjoniga oma rahalisi vajadusi ning esitab komisjonile ning majandus- ja rahanduskomiteele esialgse kohandusprogrammi. Pärast asjaomase liikmesriigi olukorraga tutvumist ja taotluse toetuseks esitatud kohandusprogrammi läbivaatamist otsustab nõukogu tavaliselt samal kohtumisel

- a) laenu või mõne muu sobiva rahastamisvahendi andmise, selle summa ja keskmise tähtaja;
- b) keskmise tähtajaga rahalise abiga seotud majanduspoliitilised tingimused tasakaalustatud maksebilansiolukorra taastamiseks või tagamiseks;
- c) üksikasjad laenu või rahastamisvahendi kohta, mis tavaliselt makstakse välja või eraldatakse järjestikuste osamaksetena, kusjuures iga osamakse eraldamine sõltub programmi rakendamisel saavutatud tulemuste ja seotud eesmärkide võrdlusest.“

15. Määruse nr 332/2002 artikkel 3a näeb ette järgmist:

„Komisjon ja asjaomased liikmesriigid sõlmivad vastastikuse mõistmise memorandumi, milles käsitletakse üksikasjalikult tingimusi, mis nõukogu on seadnud vastavalt artiklile 3. Komisjon edastab vastastikuse mõistmise memorandumi Euroopa Parlamendile ja nõukogule.“

16. Otsuse 2009/458/EÜ⁵ artikli 1 kohaselt annab ühendus Rumeeniale vastastikust abi ELTL artikli 143 alusel. Otsusega 2009/459/EÜ⁶ annab ühendus Rumeeniale ka keskmise tähtajaga laenu kuni 5 miljardit eurot.⁷

17. Artikli 2 lõiked 1 ja 2 sätestavad:

„1. Komisjon haldab abi viisil, mis on kooskõlas Rumeenia kohustuste ja nõukogu soovitustega, eriti riigipõhiste soovitustega seoses riikliku reformikava ja lähenemisprogrammi rakendamisega.

2. Komisjon lepib pärast majandus- ja rahanduskomiteega konsulteerimist Rumeenia ametiasutustega kokku finantsabiga seotud konkreetset majanduspoliitilised tingimused, mis on ette nähtud [sama otsuse] artikli 3 lõikega 5. Kõnealused tingimused sätestatakse vastastikuse mõistmise memorandumis, mis on kooskõlas lõikes 1 osutatud kohustuste ja soovitustega. [...]“

18. Pärast neid otsuseid sõlmiti vastastikuse mõistmise memorandum.

19. Selle vastastikuse mõistmise memorandumi punkti 5 alapunkt d „Struktuurireform“ sisaldab soovitusi meetmeteks, mille eesmärk on parandada avaliku halduse tõhusust ja tulemuslikkust, suurendada avaliku halduse kvaliteeti mitmes valdkonnas ja iseäranis seoses otsustusstruktuuride, vastutuse jaotusega asutuste vahel, peamiste ministeeriumide sisekorraldusega, kohaldamisala ja vastutusega, mis on seotud töötajate arvu ja inimressursside haldamise rakendamise ja piisavaks muutmisega.

b) Direktiiv 2000/78

20. Direktiivi 2000/78 artikli 1 kohaselt on direktiivi eesmärk kehtestada üldine raamistik, et võidelda usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel diskrimineerimise vastu töö saamisel ja kutsealale pääsemisel ning tagada liikmesriikides võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamine.

21. Direktiivi artikli 2 lõiked 1 ja 2 sätestavad järgmist:

„1. Käesoleva direktiivi kohaldamisel tähendab „võrdse kohtlemise põhimõte“, et ei esine otsest ega kaudset diskrimineerimist ühelgi artiklis 1 nimetatud põhjusel.

2. Lõike 1 kohaldamisel:

a) peetakse otseseks diskrimineerimiseks seda, kui ükskõik millisel artiklis 1 nimetatud põhjusel koheldakse ühte inimest halvemini, kui on koheldud, koheldakse või võidakse kohelda teist inimest samalaadses olukorras;

5 — Nõukogu 6. mai 2009. aasta otsus, millega antakse Rumeeniale vastastikust abi (ELT 2009, L 150, lk 6).

6 — Nõukogu 6. mai 2009. aasta otsus, millega antakse Rumeeniale ühenduse keskmise tähtajaga rahalist abi (ELT 2009, L 150, lk 8).

7 — Selle otsuse artikli 1 lõige 1.

- b) peetakse kaudseks diskrimineerimiseks seda, kui väliselt neutraalne säte, kriteerium või tava seab konkreetse usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumusega isikud teistega võrreldes ebasoodsamasse olukorda, välja arvatud juhul, kui:
- i) kõnealusel sätel, kriteeriumil või taval on objektiivselt põhjendatav õigustatud eesmärk ja selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud [...]“.

B. Rumeenia õigus

22. 28. juuni 2004. aasta leega nr 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor (seadus nr 303/2004 kohtunike ja prokuröride staatuse kohta; *Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 826, 13.9.2005) artikkel 83 lubas samal ajal kohtuniku ülesannete täitmisega täita ainult õpetaja ülesandeid kõrghariduse valdkonnas. Lisaks nägi seadus ette, et kohtunikud ja prokurörid, kes lahkuvad ametist, et minna pensionile, võivad saada korraga nii vanaduspensioni kui ka kutsetegevusest saadavat tulu, olenemata nimetatud tulu suurusest.

23. 5. novembril 2009 võeti vastu leega nr 329/2009 privind reorganizarea unor autorități și instituții publice, raționalizarea cheltuielilor publice, susținerea mediului de afaceri și respectarea acordurilor-cadru cu Comisia Europeană și Fondul Monetar Internațional (seadus nr 329/2009 teatud ametiasutuste ja riiklike institutsioonide ümberkorraldamise, avaliku sektori kulutuste ratsionaliseerimise, ettevõtjate toetamise ja Euroopa Komisjoni ning Rahvusvahelise Valuutafondiga sõlmitud raamlepingu täitmise kohta; *Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 761, 9.11.2009).⁸

24. Seaduse artikkel 2 näeb ette, et seadusega kehtestatud meetmed on erandlikud ja nende eesmärk on majanduskriisi mõju leevendamine ning Rumeenia, komisjoni ja Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) vahel sõlmitud vastastikuse mõistmise memorandumist ning tugilaenu lepingust tulenevate kohustuste täitmine.

25. Nimetatud seadus kehtestas eelkõige töötasude suuruse vähendamise – meede, mida kohaldati õpetamisel ülikoolis. Sama seaduse artikli 3 kohaselt oli vastastikuse mõistmise memorandumil alusel vastu võetud meetmete eesmärk saada üle finantskriisist. Meetmed seisnevad avaliku sektori tööjõukulude vähendamises töötasude vähendamise teel ja asutuste või riiklike institutsioonide ümberkorraldamise või likvideerimise teel pärast nende restruktureerimist ühendamise, ühinemise, jagunemise või töötajate arvu vähendamisega.

26. Seaduse nr 329/2009 artiklid 17–26 keelavad saada korraga netopensioni ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui pension on suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve koostamise aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast.

27. Täpsemalt on selle seaduse artiklis 17 märgitud, et pensioniõiguslikud isikud, kes on liitunud riikliku pensionisüsteemiga või riiklikku süsteemi lõimimata pensioniskeemidega ja kes saavad vastavalt seadusele töötasu või mõnel juhul sellega võrdsustatud tulu töötamise eest individuaalse töölepingu, teenistussuhte või ametisse määramise akti alusel kooskõlas seadusega asutuses või tsentraalses või kohalikus riiklikus institutsioonis – olenemata selle rahastamise viisist või alluvusest –, autonoomses riigiettevõttes, riigile kuuluvas äriühingus, riigiettevõttes või äriühingus, mille kapital kuulub täielikult või peamiselt riigile või haldus- või territoriaalüksusele, võivad saada korraga nimetatud tulu ja ka netopensioni, tingimusel et pension ei ole suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve koostamise aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast ja on heaks kiidetud seadusega riikliku sotsiaalkindlustuseelarve kohta.

⁸ — Edaspidi „seadus nr 329/2009“

28. Nimetatud seaduse artikkel 18 näeb ette, et seaduse artiklis 17 nimetatud pensionärid, kes tegelevad kutsetegevusega individuaalse töölepingu, teenistussuhte või ametisse määramise akti alusel, on kohustatud teatama kirjalikult 15 päeva jooksul seda sätet sisaldava peatüki jõustumisest, kas nad soovivad, et selle tegevusega tegelemise ajaks peatataks neile pensioni maksmine või öeldaks üles töö-, teenistussuhe või ametisse määramise akt, kui neile makstav netopension on suurem keskmisest riiklikust brutopalgast.

29. Viimaseks sätestab seaduse nr 329/2009 artikkel 20, et artiklis 18 nimetatud tähtjaks oma eelistusest teatamise kohustuse täitmata jätmisel lõpetatakse selle alusel automaatselt individuaalse töölepingu või ametisemääramise aktist tulenevad töö- ja teenistussuhted.

30. Vastastikuse mõistmise memorandum ja nimetatud seadus ei viita kohtutele või prokuratuuridele ega pensionile saadetud kohtunikele või prokuröridele.

31. 2. detsembri 2004. aasta legea nr 554/2004 privind contenciosului administrativ (halduskohtumenetluse seadus nr 554/2004; *Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 1154, 7.12.2004)⁹ artikli 21 kohaselt on lisaks tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud alustele teistmise alus ka see, kui lõplik ja jõustunud kohtuotsus rikub liidu õiguse esimuslikkuse põhimõtet, mis on sätestatud Rumeenia põhiseaduse muudetud redaktsiooni artikli 148 lõikes 2 koosmõjus artikli 20 lõikega 2.

II. Faktilised asjaolud

32. Teistmisavalduse esitajad on kohtunikud, kes kõik pärast kohtuniku teenistussuhte algust töötasid ka õigusteaduskonnas õppejõudude ametikohtadel, kuhu nad valiti konkursiga. Seega on nad töötanud ühtaegu nii kohtunike kui ka ülikooli õppejõududena.

33. Teistmisavalduse esitajad jäid 2009. aasta jooksul pensionile kohtunikuametist ja jätkasid õpetamist ülikoolis. Enne 2009. aastat oli lubatud saada korraga vanaduspensioni avaliku teenistuse eest ja töötada avalikus teenistuses olenemata sellest, kui suur oli kutsetegevusest saadav tulu.

34. Alates seaduse nr 329/2009 jõustumisest ei tohi teistmisavalduse esitajad enam saada korraga vanaduspensioni kohtunikuna ja töötasu ülikoolist, kui pension on suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast. Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et nimetatud keelu kohaldamise kuupäeval oli riigis kuni kümme kohtunikku ja prokuröri, kes said korraga sissemakselist kohtuniku pensioni ja ülikooli õppejõu töötasu.

35. Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus, Rumeenia) otsustas 4. novembri 2009. aasta kohtuotsusega, et seadus nr 329/2009 on põhiseadusega kooskõlas.

36. Casa Județeană de Pensii Sibiu (Sibiu pensionikassa, Rumeenia) otsustas peatada pensionide maksmise kõigile teistmisavalduse esitajatele 28. detsembril 2009.

37. Teistmisavalduse esitajad palusid 1. märtsil 2010 esitatud kaebuses eelkõige seda, et Tribunalul Sibiu (Sibiu ringkonnakohus, Rumeenia) tühistaks 28. detsembri 2009. aasta otsuse. Sibiu ringkonnakohus jättis teistmisavalduse esitajate kaebuse 3. mai 2012. aasta kohtuotsusega rahuldamata.

38. Teistmisavalduse esitajad esitasid kohtuotsuse peale Curtea de Apel Alba Iulia (Alba Iulia apellatsioonikohus) apellatsioonkaebuse, milles nad taas nõudsid asja andmist Euroopa Kohtusse tõlgendamise taotlemiseks. Curtea de Apel Alba Iulia, Secția pentru conflicte de muncă și asigurări sociale (Alba Iulia apellatsioonikohus, töö- ja sotsiaalkindlustusvaidluste koda, Rumeenia) jättis apellatsioonkaebuse 9. novembri 2012. aasta kohtuotsusega rahuldamata.

⁹ — Edaspidi „seadus nr 554/2004”

39. Teistmisavalduse esitajad paluvad eelotsusetaotluse esitanud kohtult nimetatud kohtuotsuse teistmist, sest nad leiavad, et selle teinud kohus ei põhjendanud kohtuotsuses, miks ta keeldus EL toimimise lepingu sätetele vahetu õigusmõju ja esimuslikkuse andmisest ning Euroopa Kohtu asjakohase praktika kohaldamisest.

III. Eelotsuse küsimused

40. Curtea de Apel Alba Iulia (Alba Iulia apellatsioonikohus) otsustas menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas [vastastikuse mõistmise memorandumit] võib käsitada kui õigusjõuga akti, otsust, teatist vms Euroopa Kohtu praktika tähenduses (kohtuotsused, 3.2.1976, Manghera jt (59/75, EU:C:1976:14) ja 20.3.1997, Prantsusmaa vs. komisjon (C-57/95, EU:C:1997:164)) ning Euroopa Liidu Kohtule tõlgendamiseks esitada?
2. Jaatava vastuse korral, kas [vastastikuse mõistmise memorandumit] tuleb tõlgendada nii, et majanduskriisi mõju leevendamiseks personalikulude vähendamise teel võib komisjon õiguspäraselt nõuda liikmesriigi seaduse vastuvõtmist, millega tühistatakse isiku õigus saada sissemakselist pensioni – mis on kogunenud rohkem kui 30 aasta jooksul, oli talle seadusega ette nähtud ning mida ta enne seda seadust sai – põhjusel, et see isik saab tasu töölepingu alusel tehtava töö eest, mis ei ole sama tegevus kui see, mille eest ta saab pensioni?
3. Kas [vastastikuse mõistmise memorandumit] tuleb tõlgendada nii, et majanduskriisi mõju leevendamiseks võib komisjon õiguspäraselt nõuda sellise liikmesriigi seaduse vastuvõtmist, millega tühistatakse *täiesti* ja *sine die* isiku õigus saada sissemakselist pensioni – mis on kogunenud rohkem kui 30 aasta jooksul, oli talle seadusega ette nähtud ning mida ta enne seda seadust sai – põhjusel, et see isik saab tasu töölepingu alusel tehtava töö eest, mis ei ole sama tegevus kui see, mille eest ta saab pensioni?
4. Kas seda [memorandumit] tervikuna, eriti selle punkti 5 alapunkti d, mis puudutab avaliku halduse ümberkorraldamist ja selle tõhususe parandamist, tuleb tõlgendada nii, et majanduskriisi mõju leevendamiseks nõudis komisjon õiguspäraselt liikmesriigi seaduse vastuvõtmist, mis kehtestab keelu maksta riiklike institutsioonide pensionile jäänud ametnikele korraga pensioni ja töötasu?
5. Kas harta artikleid 17, 20, 21 ja 47, ELL artiklit 6, ELTL artiklit 110, liidu õiguses ette nähtud õiguskindluse põhimõtet ja Euroopa Kohtu praktikat saab tõlgendada nii, et nendega on vastuolus selline õigusnorm nagu seaduse nr 554/2004 artikli 21 lõige 2, mis näeb Euroopa Liidu õiguse esimuslikkuse põhimõtte rikkumise korral liikmesriigi kohtute otsuste teistmise võimaluse ette ainult halduskohtumenetluses ega võimalda teistmist juhul, kui sedasama Euroopa Liidu õiguse esimuslikkuse põhimõtet on rikutud muudes valdkondades (tsiviil-, kriminaal-, kaubandusajades) tehtud kohtuotsustega?
6. Kas ELL artikliga 6 (2010. aasta konsolideeritud versioonis) on vastuolus liikmesriigi õigusnorm, mis seab selleks, et kutselistele kohtunikele saaks maksta pensioni, mis on ette nähtud nende rohkem kui 30aastase kohtunikustaaži jooksul tehtud sissemaksete alusel, tingimuseks nende kui ülikooli õigusteaduse õppejõudude töölepingu lõpetamise?
7. Kas ELL artikliga 6 (2010. aasta konsolideeritud versioonis), harta artikli 17 lõikega 1 ja Euroopa Kohtu praktikaga on vastuolus õigusnormid, mis jätavad isiku ilma tema õigusest pensionile, kuigi see on ette nähtud tema rohkem kui 30 aasta jooksul tehtud sissemaksete alusel, samas kui need kohtunikud on ülikoolitöö eest tasunud eraldi pensionimakseid ja jätkavad nende tasumist?

8. Kas ELL artikliga 6 (2010. aasta konsolideeritud versioonis) ja isikute rassist ja etnilisest päritolust sõltumatut võrdset kohtlemist käsitleva direktiivi 2000/78 artikli 2 lõike 2 punktiga b ning Euroopa Kohtu praktikaga on vastuolus liikmesriigi konstitutsioonikohtu otsus, milles sedastatakse seaduse põhiseadusele vastavust kontrollides, et pensioni ja töötasu samaaegse saamise õigus on ainult volitusega ametisse määratud isikutel, nii et sellisest õigusest jäävad ilma kutselised kohtunikud, kellel on keelatud saada rohkem kui 30 aasta jooksul tehtud isiklike sissetulekute alusel kogunenud pensioni põhjendusel, et nad teevad endiselt ülikooli õigusteaduse õppejõu tööd?
9. Kas ELL artikliga 6 (2010. aasta konsolideeritud versioonis) ja Euroopa Kohtu praktikaga on vastuolus õigusnormid, mis seavad selleks, et kohtunikele saaks maksta pensioni, mis on ette nähtud nende rohkem kui 30 aasta jooksul tehtud sissetulekute alusel, *sine die* tingimuseks selle, et nad lõpetavad oma tegevuse ülikoolis?
10. Kas ELL artikliga 6 (2010. aasta konsolideeritud versioonis) ja Euroopa Kohtu praktikaga on vastuolus õigusnormid, mis rikuvad õiglast tasakaalu, mida tuleb hoida isikute omandi kaitse ja üldiste huvidega seotud nõuete vahel, kuna need normid jätavad kohtunikupensionist ilma ainult teatud kategooria isikud, põhjendusega, et nad töötavad ülikoolis?“

IV. Analüüs

41. Eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarviliku vastuse andmiseks teen Euroopa Kohtule ettepaneku sõnastada esitatud eelotsuse küsimused ümber järgmiselt.
42. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib esimese küsimusega teada, kas vastastikuse mõistmise memorandumit saab pidada õigusaktiks ETL artikli 267 tähenduses ja kas sel juhul saab selle esitada Euroopa Kohtule tõlgendamiseks.
43. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib teise kuni neljanda küsimusega sisuliselt teada, kas jaatava vastuse korral esimesele küsimusele võib vastastikuse mõistmise memorandumiga nõuda niisuguste liikmesriigi õigusnormide vastuvõtmist – nagu on kõne all põhikohtuasjas –, mis keelavad saada korraga netopensioni avalikus sektoris ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopension on suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve koostamise aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast.
44. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib Euroopa Kohtult kuuenda, seitsmenda, üheksanda ja kümnenenda küsimusega sisuliselt seda, kas ELL artiklit 6 ja harta artikleid 17, 20 ja 21 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid – nagu on kõne all põhikohtuasjas –, mis keelavad saada korraga netopensioni avalikus sektoris ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopension on teatud piirmäärast suurem.
45. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib Euroopa Kohtult kaheksanda küsimusega minu arvates sisuliselt seda, kas direktiivi 2000/78 artikli 2 lõike 2 punkti b tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus siseriiklikud õigusnormid – nagu on kõne all põhikohtuasjas –, mis näevad ette, et avalikus sektoris töötavatel isikutel on keelatud saada korraga netopensioni ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopension on suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve koostamise aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast, samas kui neid õigusnorme ei kohaldata isikute suhtes, kes töötavad korraga avalikus sektoris ja saavad töötasu Rumeenia põhiseadusega ette nähtud ametikohal töötamise eest.

46. Lõpetuseks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus viienda küsimusega sisuliselt teada, kas harta artiklit 47 ning võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtteid tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mis näevad liidu õiguse esimuslikkuse põhimõtte rikkumise korral teistmise võimaluse ette ainult halduskohtumenetluses tehtud lõplikult jõustunud kohtuotsuste puhul ega võimalda teistmist muudes valdkondades, nagu tsiviil-, kriminaal- või kaubandusajades tehtud kohtuotsuste puhul.

A. Esimene küsimus, mis käsitleb Euroopa Kohtu pädevust tõlgendada vastastikuse mõistmise memorandumit

47. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimene küsimus palub tegelikult kindlaks teha, kas vastastikuse mõistmise memorandum, mis on kõne all põhikohtuasjas, on liidu institutsioonide poolt vastu võetud õigusakt ELTL artikli 267 punkti b tähenduses, mille tõttu on Euroopa Kohtul võimalik seda tõlgendada.

48. Meenutan, et selle artikli kohaselt on Euroopa Kohtul pädevus teha eelotsuseid liidu institutsioonide, organite ja asutuste õigusaktide kehtivuse ja tõlgendamise kohta. Euroopa Kohus on otsustanud, et see säte annab talle „ilma igasuguse erandita“ pädevuse teha eelotsus [liidu] institutsioonide õigusaktide kehtivuse ja tõlgendamise kohta.¹⁰

49. Seetõttu ei ole minu arvates kahtlust, et vastastikuse mõistmise memorandum on institutsiooni õigusakt. See on nimelt vastu võetud ELTL artikli 143 alusel, mis annab liidule pädevuse liikmesriiki puudutavate kohustuste tagamiseks. Niisiis näeb see artikkel ette, et liikmesriigile, kes on raskustes või keda ähvardab tõsine oht sattuda raskustesse seoses maksebilansiga, võib anda vastastikust abi, kui komisjon institutsioonina abi soovitab ja kui nõukogu selle heaks kiidab otsuse alusel.

50. Seetõttu kehtestab määrus nr 332/2002 korra, mida kohaldatakse nimetatud artiklis ette nähtud vastastikuse abi andmise mehhanismi suhtes. Eelkõige on selle määruse artikli 1 lõikes 2 märgitud, et komisjonil on koosõlas selle määruse artikli 3 kohase nõukogu otsusega ja pärast nõupidamist majandus- ja rahanduskomiteega õigus võtta Euroopa Ühenduse nimel laenu kapitaliturgudelt või rahaasutustelt.

51. Nimetatud määruse artikli 3a esimene lause näeb ette, et komisjon ja asjaomane liikmesriik sõlmivad vastastikuse mõistmise memorandumi, milles käsitletakse üksikasjalikult tingimusi, mis nõukogu on seadnud vastavalt selle määruse artiklile 3. Kuna Euroopa Ühenduse ja Rumeenia vahel sõlmitud vastastikuse mõistmise memorandum võeti vastu täpselt selle menetluse järgi, võttis nõukogu üksteise järel vastu kaks otsust, millest ühega anti Rumeeniale vastastikust abi ELTL artikli 143 alusel¹¹ ja teisega keskmise tähtajaga laenu kuni 5 miljardit eurot.¹²

52. Vastastikuse mõistmise memorandum on seega liidu ja liikmesriigi vahelise kohustuse konkretiseering majandusprogrammi puhul, mille nimetatud pooled on läbi rääkinud ja millega liikmesriik on võtnud kohustuse järgida eelnevalt määratletud majanduslikke eesmärgi, selleks et selle kohustuse täitmise tingimusel oleks võimalik saada liidult rahalist abi.

10 — Vt kohtuotsused, 13.12.1989, Grimaldi (C-322/88, EU:C:1989:646, punkt 8) ja 11.5.2006, Friesland Coberco Dairy Foods (C-11/05, EU:C:2006:312, punkt 36). Kohtujuristi kursiiv.

11 — Vt otsus 2009/458.

12 — Vt otsus 2009/459

53. Nagu komisjon kohtuistungil meenutas, ei tekita vastastikuse mõistmise memorandum kindlasti siduvaid õiguslikke tagajärgi. Erinevalt vastuvõetavuse tingimustest, mis on nõutavad ELTL artikli 263 alusel esitatavate tühistamishagide puhul, ei ole siiski ELTL artiklis 267 sätestatud eelotsusetaotluse menetluse puhul nõutav, et tõlgendatava õigusakti eesmärk oleks õiguslike tagajärgede tekitamine. Piisab, kui kõne all olev õigusakt on „liidu institutsioonide, organite või asutuste [õigusakt]“. Euroopa Kohus on otsustanud selle kohta, et eelotsusetaotlus võib puudutada ka mittesiduvaid liidu õigusakte.¹³

54. Seetõttu ei ole vastastikuse mõistmise memorandumiga eripäraga vastuolus see, kui Euroopa Kohus tõlgendab memorandumit eelotsusetaotluse menetluses.

55. Seepärast leian, et vastastikuse mõistmise memorandumit tuleb pidada liidu institutsiooni õigusaktiks ELTL artikli 267 tähenduses ja et Euroopa Kohus on pädev seda tõlgendama.

B. Teine kuni neljas küsimus, mis käsitlevad vastastikuse mõistmise memorandumiga tõlgendamist

56. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib nende küsimustega teada, kas vastastikuse mõistmise memorandumiga võib nõuda niisuguste liikmesriigi õigusnormide vastuvõtmist – nagu on kõne all põhikohtuasjas –, mis keelavad saada korraga netopensioni ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopension on suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve koostamise aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast.

57. Nagu käesoleva ettepaneku punktis 52 on mainitud, seab vastastikuse mõistmise memorandum ühenduse rahalise abi andmise tingimuseks Rumeenia poolt võetud majanduslike kohustuste täitmise. Memorandumi punkti 5 esimeses lõigus on selle kohta märgitud, et iga osa makstakse välja tingimusel, et Rumeenia valitsus täidab majandusprogrammi. Iga osa jaoks on ette nähtud konkreetsed majanduspoliitilised kriteeriumid; need kriteeriumid on üksikasjalikult sätestatud nimetatud memorandumis I lisas.

58. Vastastikuse mõistmise memorandum määratleb seejärel majandusprogrammi üldised eesmärgid, mille on püstitanud Rumeenia. Kuigi vastab tõele, et memorandum näeb ette, et pensionide süsteemi tuleb reformida, täpsustades teatud konkreetsed meetmed, nagu pensionile jäämise eest töötamine või avaliku sektori pensionide indekseerimine tarbijahindadega,¹⁴ tuleb nentida, et mainitud ei ole sugugi keeldu saada korraga avaliku sektori pensioni ja tulu töötamise eest riiklikus institutsioonis.

59. Nagu komisjon oma kirjalikes seisukohtades¹⁵ täpsustab, tuleb Rumeenia ametiasutustel rakendada meetmeid, mida nad peavad adekvaatseteks ja vajalikeks vastastikuse mõistmise memorandumis määratletud üldiste eesmärkide täitmiseks.

60. Sellest järeldub, et memorandumit tuleb tõlgendada nii, et sellega ei nõuta niisuguste liikmesriigi õigusnormide vastuvõtmist – nagu on kõne all põhikohtuasjas –, mis keelavad saada korraga netopensioni avalikus sektoris ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopension on suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve koostamise aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast.

13 — Vt kohtuotsused, 13.12.1989, Grimaldi (C-322/88, EU:C:1989:646, punkt 8) ja 8.4.1992, Wagner (C-94/91, EU:C:1992:181, punktid 16 ja 17).

14 — Vt nimetatud memorandum punkti 5 alapunkti b neljas lõik.

15 — Vt kirjalikud seisukohad, punkt 25.

C. Kuues, seitsmes, üheksas ja kümnes küsimus, mis käsitlevad ELL artikli 6 ning harta artiklite 17, 20 ja 21 tõlgendamist

61. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib Euroopa Kohtult kuuenda, seitsmenda, üheksanda ja kümnenda küsimusega sisuliselt seda, kas ELL artiklit 6 ning harta artikleid 17, 20 ja 21 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid – nagu on kõne all põhikohtuasjas –, mis keelavad saada korruga netopensioni avalikus sektoris ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopension on teatud piirmäärast suurem.

62. Kõigepealt tuleb selle kohta meenutada, et põhiõiguste kaitsest tulenevad nõuded on liikmesriikidele liidu õigusnormide rakendamisel alati siduvad.¹⁶

63. Liidu õiguskorras tagatud põhiõigused laienevad nimelt kõigile liidu õigusega reguleeritud olukordadele, kuid mitte väljapoole niisuguseid olukordi. Sellepärast ongi Euroopa Kohus juba meenutanud, et ta ei saa hinnata hartast lähtudes siseriiklike õigusnorme, mis ei asetud liidu õiguse raamistikku. Seevastu juhul, kui need normid kuuluvad liidu õiguse kohaldamisalasse, peab Euroopa Kohus, kelle poole on pöördutud eelotsuse saamiseks, andma kõik tõlgendamiseks vajalikud juhised, et liikmesriigi kohus saaks hinnata kõnealuste õigusnormide vastavust põhiõigustele, mille kaitse ta tagab.¹⁷

64. Kogu küsimus seisneb seega selles, kas seadus nr 329/2009 kujutab endast käesoleval juhul vastastikuse mõistmise memorandumi rakendamist harta artikli 51 lõike 1 ja eespool viidatud kohtupraktika tähenduses.

1. Harta kohaldamine

65. Seadus nr 329/2009 võeti vastu just selleks, et Rumeenia täidaks ühenduse suhtes võetud ja vastastikuse mõistmise memorandumis sisalduvaid kohustusi, mis nähtub sõnaselgelt selle seaduse sõnastusest, kuivõrd selle pealkiri on „seadus teatud ametiasutuste ja riiklike institutsioonide ümberkorraldamise, avaliku sektori kulutuste ratsionaliseerimise, ettevõtjate toetamise ja [komisjoni] ning [IMFiga] sõlmitud raamlepingu täitmise kohta“.

66. Nimetatud seaduse artikkel 2 on samamoodi ühemõtteline, kuivõrd selles on märgitud, et seadusega kehtestatud meetmed on erandlikud ja nende eesmärk on majanduskriisi mõju leevendamine ning Rumeenia, komisjoni ja IMFi vahel sõlmitud vastastikuse mõistmise memorandumist ning tugilaenu lepingust tulenevate kohustuste täitmine.

67. Nagu märgiti käesoleva ettepaneku punktides 49–52, konkretiseerib vastastikuse mõistmise memorandum ELTL artiklist 143 tulenevat menetlust. Selle põhjal võttis nõukogu vastu kaks otsust, sealhulgas otsuse 2009/459, mis näeb ette finantsabist iga edasise osamakse tegemise, kui Rumeenia valitsus rakendab rahuldavalt uut majandusprogrammi, mille tingimused on sätestatud nimetatud vastastikuse mõistmise memorandumis.¹⁸

68. Märgin, et nende tingimuste hulgas on vastastikuse mõistmise memorandumi punkti 5 alapunktis a ette nähtud avaliku sektori palgakulude kärpimine ning sama punkti alapunkti b neljandas lõigus on märgitud, et riigi rahanduse pikemaajaseks parandamiseks reformitakse pensionisüsteemi põhiparameetreid.

16 — Vt kohtuotsus, 11.10.2007, Möllendorf ja Möllendorf-Niehuus (C-117/06, EU:C:2007:596, punkt 78) ja kohtumäärus, 7.3.2013, Sindicato dos Bancários do Norte jt (C-128/12, ei avaldata, EU:C:2013:149, punkt 10).

17 — Vt kohtuotsus, 26.2.2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, punkt 19). Vt veel kõige hilisem kohtuotsus, 6.9.2016, Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630).

18 — Vt selle otsuse artikli 3 lõige 5.

69. Eelnevast järeldub, et seadus nr 329/2009 võeti vastu selleks, et Rumeenia rakendaks kohustusi, mille ta võttis vastastikuse mõistmise memorandumis, mis, nagu käesoleva ettepaneku punktides 49–52 nähtub, on osa liidu õigusest. Seega on teistmisavalduse esitajate olukord põhikohtuasjas reguleeritud liidu õigusega.

70. Siinjuures ei oma erilist tähtsust, et vastastikuse mõistmise memorandum jätab Rumeeniale tegutsemisruumi, et otsustada, millised on nimetatud kohustuste täitmiseks paremad meetmed, mis on sellised, nagu põhikohtuasjas kõne all olev meede, mis keelab saada korraga netopensioni avalikus sektoris ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopension on teatud piirmäärast suurem. Leian, et otsuse 2009/459 artikli 3 lõikes 5 ja vastastikuse mõistmise memorandumis ette nähtud eesmärgid on piisavalt üksikasjalikud ja täpsed, et kujutada endast konkreetseid liidu õigusnorme selles valdkonnas, erinevalt nõukogu poolt ELTL artikli 126 alusel vastu võetud pelkadest soovitud liikmesriikidele, kelle valitsussektori eelarvepuudujääki peetakse ülemääraseks.

71. Seetõttu leian, et seadus nr 329/2009 rakendab liidu õigust harta artikli 51 lõike 1 tähenduses ja seega on harta põhikohtuasjas kohaldatav.

2. Harta artiklite 17, 20 ja 21 rikkumine

72. Kõigepealt täpsustan, et analüüs puudutab üksnes harta artiklit 17. Harta artiklite 20 ja 21 puhul tuleb nimelt nentida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus mainib neid vaid eelotsuse küsimuses, ilma et ta siiski selgitaks, mil viisil põhikohtuasjas kõne all olev liikmesriigi meede neid artikleid rikub.

73. Harta artikkel 17 näeb ette, et „[i]gaühel on õigus vallata, kasutada, käsutada ja pärandada oma seaduslikul teel saadud omandit. Kellelki ei tohi tema omandit ära võtta muidu kui üldistes huvides ja seaduses ette nähtud juhtudel ja tingimustel ning õigeaegse ja õiglase hüvituse eest. Omandi kasutamist võib reguleerida seadusega niivõrd, kui see on vajalik üldistes huvides“.

74. Selleks et määrata kindlaks omandiõiguse kaitse põhiõiguse ulatus, tuleb arvesse võtta eelkõige Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni esimese lisaprotokolli artiklit 1, mis kehtestab selle õiguse.¹⁹ Euroopa Inimõiguste Kohtul on sellega seoses olnud korduvalt võimalus teha otsus pensioniõiguse kohta.

75. Euroopa Inimõiguste Kohus on otsustanud, et „[see artikkel] ei tekita õigust vara omandamisele. [See] ei kehtesta sugugi piirangut osalisriikide vabadusele otsustada, kas kehtestada sotsiaalkindlustusskeem või mitte, või valida niisuguse toetuse liik või suurus, mida tuleb selle skeemi alusel anda. Seevastu juhul, kui osalisriik kehtestab õigusakti, mille kohaselt sotsiaaltoetust makstakse automaatselt – olenemata sellest, kas toetuse andmine sõltub või ei sõltu eelnevast sissemaksete tegemisest –, tuleb õigusakti pidada varalist huvi loovaks õigusaktiks, mis kuulub esimese lisaprotokolli artikli 1 kohaldamisalasse isikute puhul, kes selle tingimusi täidavad.“²⁰

76. Lisaks ei ole Euroopa Inimõiguste Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt pensioniõigust kui sellist Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud²¹ ja esimese protokolli artiklit 1 ei saa tõlgendada nii, et see annab õiguse kindlaksmääratud summas pensionile.²²

19 — Vt kohtuotsus, 3.9.2008, Kadi ja Al Barakaat International Foundation vs. nõukogu ja komisjon (C-402/05 P ja C-415/05 P, EU:C:2008:461, punkt 356).

20 — Vt Euroopa Inimõiguste Kohus, 7.7.2011, Stummer vs. Austria [GC], CE:ECHR:2011:0707JUD003745202, punkt 82.

21 — Vt Euroopa Inimõiguste Kohus, 2.2.2006, Buchheit ja Meinberg vs. Saksamaa, CE:ECHR:2006:0202DEC005146699, punkt 10.

22 — Vt Euroopa Inimõiguste Kohus, 12.10.2004, Kjartan Ásmundsson vs. Island, CE:ECHR:2004:1012JUD006066900, punkt 39.

77. Minu arvates puudub põhjus võtta teistsugust seisukohta käesolevas kohtuasjas, mis on algatatud Euroopa Kohtus. On selge, et teistmisavalduse esitajatele kuuluv õigus pensionile on tekkinud kindlustatute – käesoleva juhul kohtunike – sissemaksetest. Kohtunikud on saanud omandiõiguse pensionile, mis on kogunenud nende tegevuse tulemusel ja seega on pension osa nende varalistest õigustest. Kolme teistmisavalduse esitaja puhul on see õigus muu hulgas läinud surnud kindlustatud isikult üle pärijale. Seetõttu kuulub pensioniõigus harta artikli 17 kohaldamisalasse.

78. See säte peab silmas kahte liiki võimalikku omandiõiguse rikkumist, nimelt selle õiguse täielikku ja ühest äravõtmist („[k]ellelki ei tohi tema omandit ära võtta“) või omandiõiguse kasutamise piiramist („[o]mandi kasutamist võib reguleerida seadusega“).²³

79. Leian, et keeldu saada korraga pensioni avalikus sektoris ja tulu riiklikus institutsioonis töötamise eest ei saa käesoleval juhul pidada meetmeks, millega võetakse omandiõigus täielikult ja üheselt ära, sest „omanikule“ jääb vabadus käsutada oma vara, milleks on käesoleval juhul pension. Isikud, kes on niisuguses olukorras nagu teistmisavalduse esitajad põhikohtuasjas, peavad nimelt valima, kas saada pensioni või jätkata töösuhet. Pensioni ei ole neilt sugugi ära võetud.

80. Ei ole aga kahtlust, et seadusega nr 329/2009 kehtestatud keeld piirab omandiõiguse kasutamist, piirates selle kasutamist ajutiselt. Selline piirang on harta artikli 17 alusel lubatud üksnes juhul, kui see on „[reguleeritud] seadusega niivõrd, kui see on vajalik üldistes huvides“. See lause kordab minu arvates harta artikli 52 lõiget 1, mis näeb ette, et „[h]artaga tunnustatud õiguste ja vabaduste teostamist tohib piirata ainult seadusega ning arvestades nimetatud õiguste ja vabaduste olemust. Proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt võib piiranguid seada [õiguste ja vabaduste teostamisele] üksnes juhul, kui need on vajalikud ning vastavad tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.“

81. Kuigi omandiõiguse piirang, millega keelatakse saada korraga netopensionit avalikus sektoris ja tulu töötamise eest riiklikus institutsioonis, on Rumeenia seadusega nõuetekohaselt reguleeritud, tuleb veel kindlaks teha, kas see seadus järgib omandiõiguse olemust, on vajalik ja vastab üldist huvi pakkuvale eesmärgile.

82. Viimase punkti puhul ei saa minu arvates kahtluse alla seada, et eesmärk, mis seisneb majanduskriisi mõju leevendamises ning Rumeenia, komisjoni ja IMFi vahel sõlmitud vastastikuse mõistmise memorandumist ning tugilaenu lepingust tulenevate kohustuste täimises, on üldist huvi pakkuv eesmärk.

83. Lisaks leian, et seadus nr 329/2009 ei muuda küsitavaks omandiõiguse tagatist ennast. Nagu nähtub seaduse artikli 2 sõnastusest, on see seadus erandlik. See ei ole mõeldud kestma igavesti. Lisaks ei muuda seadus küsitavaks pensioniõiguse põhimõtet ennast, vaid piirab selle kasutamist määratletud ja piiritletud olukordades, nimelt juhul, kui pensioni saadakse samal ajal riiklikus institutsioonis töötamisega ja kui pension on suurem teatud piirmäärast.

84. Mis puudutab kõne all olevate liikmesriigi õigusnormide vajalikkust, siis leian, et majanduskriisi väga erilises kontekstis, millega liikmesriigid seisavad silmitsi, oskavad nemad ja liidu institutsioonid kindlasti kõige paremini otsustada, millistel meetmetel võib olla kõige parem mõju riiklike kulutuste tasakaalustamiseks. Leian, et liikmesriikidel on seega valdkonnas lai kaalutusruum. Meenutan, et isikud, keda meede puudutab, peavad valima, kas säilitada pensionimakse või jätkata töötamist riiklikus institutsioonis, ka üksnes juhul, kui nende pension on suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast. Lisaks on teistmisavalduse esitajate pensionimaksed peatatud üksnes ajutiselt, kuni nende töösuhe lõpeb.

23 — Vt selle kohta kohtuotsus, 13.12.1979, Hauer (44/79, EU:C:1979:290, punkt 19).

85. Ühtlasi ei jää nad ilma kõigist tuluallikatest, sest nad saavad riiklikus institutsioonis töötamise eest nõutekohaselt tulu.

86. Lõpetuseks leian, et seadus nr 329/2009 ei pane teistmisavalduse esitajatele põhikohtuasjas ebaproportsionaalset ja ülemäärast kohustust, sest nad võivad igal ajal otsustada oma töösuhte lõpetada ja saada uuesti pensioni.

87. Neid asjaolusid arvestades leian, et harta artiklit 17 tuleb järelilikult tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus niisugused liikmesriigi õigusnormid – nagu on kõne all põhikohtuasjas –, mis keelavad saada korraga netopensioni avalikus sektoris ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopensioni suurus ületab teatud piirmäära.

D. Kaheksas küsimus, mis käsitleb direktiivi 2000/78 artikli 2 lõike 2 punkti b tõlgendamist

88. Kohtuasjas, milles tehti 21. mai 2015. aasta kohtuotsus SCMD,²⁴ tuli Euroopa Kohtul sisuliselt otsustada, kas seaduse nr 329/2009 artikkel 17 – mis näeb ette selliste avaliku sektori töötajate töö- või teenistussuhte automaatse lõpetamise, kes saavad lisaks vanaduspensionini, mis on keskmisest brutopalgast suurem, kui nad ei ole määratud tähtaja jooksul otsustanud, kas nad jätkavad töö- või teenistussuhte – on diskrimineerimine direktiivi 2000/78 artikli 2 lõike 2 ja artikli 3 lõike 1 tähenduses. Euroopa Kohus otsustas, et need sätted ei ole kohaldatavad põhikohtuasjas käsitletavate liikmesriigi õigusnormide suhtes.

89. Kuna kohtuasjas, milles tehti kohtuotsus SCMD²⁵, käsitleti neidsamu liikmesriigi õigusnorme, mis on kõne all põhikohtuasjas, ei ole põhjust jätta nimetatud kohtuasjas esitatud Euroopa Kohtu arutluskäiku ja vastuvõetud otsust arvestamata, seda enam, et eelotsusetaotluse esitanud kohus kohtuasjas, mis on siinkohal lahendamiseks esitatud – ega ka teistmisavalduse esitajad põhikohtuasjas –, ei selgita, milline on seos käesolevas kohtuasjas asjaomaste kohtunike pensionäristaatus ja mõne sellise diskrimineerimis põhjuse vahel, mis on sätestatud direktiivi 2000/78 artiklis 1.

90. Tuleb nentida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus nimelt üksnes viitab Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) 4. novembri 2009. aasta kohtuotsusele, milles ta tuvastas, et seadus nr 329/2009 on põhiseadusega kooskõlas osas, milles seaduse IV peatüki sätted, mille hulka kuuluvad seaduse artiklid 17–26, ei puuduta isikuid, kelle ametiaeg on otseselt ette nähtud põhiseadusega, kinnitades seega nimetatud seaduse põhiseadusele vastavust kutseliste kohtunike puhul.

91. Selle kohta tuleb meenutada, et nimetatud direktiivi artikli 2 lõike 1 alusel tähendab „võrdse kohtlemise põhimõte“, et ei esine otsest ega kaudset diskrimineerimist ühelgi direktiivi artiklis 1 nimetatud põhjusel, sealhulgas vanuse tõttu.²⁶

92. Nagu Euroopa Kohus on aga märkinud kohtuasjas, milles tehti kohtuotsus SCMD, on töö- või teenistussuhte lõpetamine kehtestatud vastavalt kõnealustele liikmesriigi õigusnormidele üksnes selliste avaliku sektori töötajate suhtes, kes saavad vanaduspensionini, mis on keskmisest brutopalgast suurem, ja kes ei ole määratud tähtaja jooksul otsustanud, kas nad jätkavad töö- või teenistussuhte.²⁷

93. Erinev kohtlemine ei põhine seetõttu vanusel, vaid avaliku sektori töötaja staatusel ja asjaolul, et vanaduspension, mida töötaja saab, on keskmisest riiklikust brutopalgast suurem.²⁸

24 — C-262/14, ei avaldata, EU:C:2015:336.

25 — Kohtuotsus, 21.5.2015 (C-262/14, ei avaldata, EU:C:2015:336).

26 — Vt kohtuotsus, 21.5.2015, SCMD (C-262/14, ei avaldata, EU:C:2015:336, punkt 22).

27 — Kohtuotsus 21.5.2015, SCMD (C-262/14, ei avaldata, EU:C:2015:336, punkt 24).

28 — Vt selle kohta kohtuotsus, 21.5.2015, SCMD (C-262/14, ei avaldata, EU:C:2015:336, punkt 30).

94. Nagu Euroopa Kohus otsustas kohtuotsuse SCMD punktis 31, ei kuulu järelikult selline olukord, mida parasjagu käsitletakse, direktiivi 2000/78 artikli 2 lõikega 2 kehtestatud üldisesse raamistikku, et võidelda teatud liiki diskrimineerimise vastu.

95. Seega leian, et seda artiklit tuleb tõlgendada nii, et seda ei kohaldata niisugustele liikmesriigi õigusnormidele, mis on kõne all põhikohtuasjas ja mis näevad ette, et avalikus sektoris töötavatel isikutel on keelatud saada korraga netopensioni ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopension on suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve koostamise aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast.

E. Viies küsimus, mis käsitleb õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ning võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtete järgimist

96. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib viienda küsimusega sisuliselt teada, kas harta artiklit 47 ning võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtteid tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus siseriiklikud õigusnormid, mis näevad liidu õiguse esimuslikkuse põhimõtte rikkumise korral teistmise võimaluse ette ainult halduskohtumenetluses tehtud lõplikult jõustunud kohtuotsuste puhul ega võimalda teistmist muudes valdkondades, nagu tsiviil-, kriminaal- või kaubandusajades tehtud kohtuotsuste puhul.

97. Meenutan, et eelotsusetaotluse esitanud kohtule on esitatud põhikohtuasjas teistmisavaldus kohtuotsuse peale, mille on tsiviilasjas teinud Curtea de Apel Alba Iulia, Secția pentru conflicte de muncă și asigurări sociale (Alba Iulia apellatsioonikohus, töö- ja sotsiaalkindlustusvaidluste koda) ja mille ese on pensionile saatmise otsuse vaidlustamine.

98. Kõigepealt tuleb märkida, et Euroopa Kohus on juba analüüsinud seda küsimust kohtuasjas, milles tehti 6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus Târșia.²⁹ Selles kohtuasjas küsis Tribunalul Sibiu (Sibiu ringkonnakohus) Euroopa Kohtult nimelt seda, kas liidu õigust ning eelkõige võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtteid tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus see, et liikmesriigi kohtul ei ole võimalik teista tsiviilkohtumenetluses tehtud jõustunud kohtulahendit, kui ilmneb, et see lahend on vastuolus tõlgendusega, mille Euroopa Kohus on liidu õigusele andnud pärast lahendi jõustumist, samas kui selline võimalus on olemas liidu õigusega vastuolus olevate jõustunud kohtulahendite puhul, mis on tehtud haldusasjades.

99. Kohtuasjas Târșia, nagu käesolevas kohtuasjas, oli vaidlustatavaks liikmesriigi õigusnormiks halduskohtumenetluse seaduse nr 554/2004 artikkel 21.

100. Euroopa Kohus otsustas aga selle kohtuotsuse punktis 34, et „[võrdväarsuse põhimõte] nõuab [...] ühelt poolt siseriikliku õiguse rikkumisel ja teiselt poolt liidu õiguse rikkumisel põhinevate sarnaste õiguskaitsevahendite võrdset käsitlemist, mitte eri liiki vaidluste nagu põhikohtuasjas ühelt poolt tsiviilvaidluste ja teiselt poolt haldusvaidluste suhtes kohaldatavate siseriiklike menetlusnormide võrdväarsust. Liitati ei ole [see põhimõte] asjakohane sellises olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mis käsitleb kahte eri õiguskaitsevahendit, mis mõlemad tuginevad liidu õiguse rikkumisele“. Euroopa Kohus otsustas seega, et nimetatud põhimõttega ei ole vastuolus niisugune liikmesriigi õigusnorm nagu seaduse nr 554/2004 artikkel 21.

101. Lisaks märkis Euroopa Kohus tõhususe põhimõtte kohta nimetatud kohtuotsuse punktis 38, et „[ta] on [...] korduvalt meenutanud, kui tähtis on kohtuotsuste seadusjõu põhimõte [...]. On leitud, et liidu õigus ei nõua, et kohus, kelle lahend on omandanud seadusjõu, peaks seda lahendit muutma, et võtta arvesse asjassepuutuva õigusnormile Euroopa Kohtu poolt hiljem antud tõlgendust“.

29 — C-69/14, EU:C:2015:662.

102. Euroopa Kohus otsustas seega, et ka tõhususe põhimõttega ei ole vastuolus niisugune liikmesriigi õigusnorm nagu seaduse nr 554/2004 artikkel 21.

103. Lõpetuseks meenutab Euroopa Kohus kohtuotsuse Târşia³⁰ punktis 40, et „Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast tuleneb, et kuna eelkõige liidu õigusest tulenevate õiguste rikkumist [jõustunud kohtulahendiga] ei saa reeglina enam heastada, ei või eraõiguslikelt isikutelt võtta võimalust tugineda riigivastutusele, et saavutada sel viisil oma õiguste kohtulik kaitse“.

104. Seetõttu leian samadel põhjustel kui need, millele Euroopa Kohus viitas kohtuotsuses Târşia, et harta artiklit 47 ning võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtteid tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus see, et liikmesriigi kohtul ei ole võimalik teista tsiviilkohtumenetluses tehtud jõustunud kohtulahendit, kui ilmneb, et see lahend on vastuolus tõlgendusega, mille Euroopa Kohus on liidu õigusele andnud, samas kui selline võimalus on olemas liidu õigusega vastuolus olevate jõustunud kohtulahendite puhul, mis on tehtud haldusajades.

V. Ettepanek

105. Eelnevaid kaalutlusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Curtea de Apel Alba Iuliale (Alba Iulia apellatsioonikohus, Rumeenia) järgmiselt:

1. Euroopa Ühenduse ja Rumeenia vahel 23. juunil 2009 Bukarestis ja Brüsselis sõlmitud vastastikuse mõistmise memorandumit tuleb pidada liidu institutsiooni õigusaktiks ELTL artikli 267 tähenduses; Euroopa Kohus on pädev seda tõlgendama.
2. Seda memorandumit tuleb tõlgendada nii, et sellega ei nõuta niisuguste liikmesriigi õigusnormide vastuvõtmist – nagu on kõne all põhikohtuasjas –, mis keelavad saada korraga netopensioni avalikus sektoris ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopension on suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast.
3. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 17 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus niisugused liikmesriigi õigusnormid – nagu on kõne all põhikohtuasjas –, mis keelavad saada korraga netopensioni avalikus sektoris ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopensioni suurus ületab teatud piirmäära.
4. Nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiivi 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel, artikli 2 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et seda ei kohaldata niisugustele liikmesriigi õigusnormidele, mis on kõne all põhikohtuasjas ja mis näevad ette, et avalikus sektoris töötavatel isikutel on keelatud saada korraga netopensioni avalikus sektoris ja tulu töötamise eest riiklikes institutsioonides, kui netopension on suurem riikliku sotsiaalkindlustuseelarve koostamise aluseks olevast keskmisest riiklikust brutopalgast.
5. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 47 ning võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtteid, tuleb tõlgendada nii, et põhikohtuasja asjaoludel ei ole sellega vastuolus see, et liikmesriigi kohtul ei ole võimalik teista tsiviilkohtumenetluses tehtud jõustunud kohtulahendit, kui ilmneb, et see lahend on vastuolus tõlgendusega, mille Euroopa Liidu Kohus on liidu õigusele andnud pärast lahendi jõustumist, samas kui selline võimalus on olemas liidu õigusega vastuolus olevate jõustunud kohtulahendite puhul, mis on tehtud haldusajades.

30 — Kohtuotsus, 6.10.2015 (C-69/14, EU:C:2015:662).